

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΧΡΗΣΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΣΕ ΔΙΓΛΩΣΣΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ ΣΤΗ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

Παντελής Κουτσιανάς*, MSc, λογοπεδικός, Νέλυ Βασίλεβα, DSc, καθ. Νευροψυχολογίας, Πρ. Τμήματος Λογοθεραπείας
Τμήμα Λογοθεραπείας, Σχολή Επιστημών Εκπαίδευσης και Τεχνών, Πανεπιστήμιο Σόφιας « Αγ.Κλήμεντ Όχριντοκι»

Εισαγωγή

Χωρίς αμφιβολία η διγλωσσία και η πολυγλωσσία αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της σύγχρονης κοινωνικής πραγματικότητας. Καθώς πολλά δίγλωσσα παιδιά προσέρχονται για αξιολόγηση λόγου και ομιλίας, συχνά εμφανίζονται προβλήματα στη διαφορική διάγνωση μεταξύ των ιδιαίτερων γλωσσικών χαρακτηριστικών που προκύπτουν πιθανά στη βάση της διγλωσσίας και εκείνων στη βάση ύπαρξης Αναπτυξιακής Γλωσσικής Διαταραχής (Α.Γ.Δ.). Είναι αρκετοί οι ερευνητές (Baker, Γαλαντόμος, Τσοκαλίδου κ.α.) που αμφισβητούν πλέον την –διαδεδομένη παλαιότερα– άποψη που θεωρούσε την διγλωσσία ως επιβαρυντικό παράγοντα για την γλωσσική εξέλιξη του παιδιού. Η Σταυρακάκη (2019:43) σημειώνει πως για να αποσαφηνιστεί η σχέση μεταξύ διαταραχής στη γλώσσα και δίγλωσσης γλωσσικής ανάπτυξης χρειάζεται ακόμη δουλειά. Σκοπό της παρούσας έρευνας αποτελεί η συνεισφορά στην κατεύθυνση της διαφοροποίησης των γλωσσικών εκδηλώσεων αυτών των δύο καταστάσεων.

Μεθοδολογία

Στόχοι της παρούσας ερευνητικής εργασίας είναι η αξιολόγηση της μορφολογίας της γλώσσας, στον τομέα της παραγωγής, μονόγλωσσων παιδιών Τ.Α, δίγλωσσων παιδιών Τ.Α. και παιδιών με Αναπτυξιακή Γλωσσική Διαταραχή και ο εντοπισμός διαφορών και ομοιοτήτων μεταξύ τους.

Υπόθεση της εργασίας είναι πως οι διεργασίες της μορφολογίας της γλώσσας στα ταυτόχρονα δίγλωσσα παιδιά, στην προσχολική ηλικία, εμφανίζουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά σε σύγκριση με τα μονόγλωσσα και τα παιδιά με Α.Γ.Δ. στην ίδια ηλικία.

Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από 30 παιδιά που κατανέμονται σε 3 ισόποσες ομάδες. Η ομάδα ελέγχου αποτελείται από 10 μονόγλωσσα παιδιά με Μ.Ο. ηλικίας 5,5. Η πρώτη πειραματική ομάδα περιλαμβάνει 10 ταυτόχρονα δίγλωσσα παιδιά, με Μ.Ο. ηλικίας 5,9. Τα παιδιά προέρχονται από μικτούς γάμους, με ένα από τους δύο γονείς ελληνόφωνο και έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα. Η δεύτερη πειραματική ομάδα αποτελείται από 10 παιδιά με Α.Γ.Δ. (με διάγνωση F.80.1 σύμφωνα με το I.C.D.) και Μ.Ο. ηλικίας 5,10.

Τα έργα στα οποία υποβλήθηκαν αφορούν στις εξής γραμματικές δεξιότητες: χρήση καταλήξεων ουσιαστικών στον πληθυντικό αριθμό, χρήση της γενικής κτητικής ουσιαστικών σε ενικό και πληθυντικό, των κτητικών και προσωπικών αντωνυμιών, του γ' προσώπου του ρήματος και στους 2 αριθμούς, των χρόνων μέλλοντα και αόριστου και τέλος χρήση των προθέσεων «από» και «σε» σε συνδυασμό με επιρρήματα που δηλώνουν τόπο. Τα ερωτήματα με την βοήθεια εικόνων, είναι 32 και χρησιμοποιούνται σχετικά τμήματα από τις δοκιμασίες CELF (Clinical Evaluation of Language Fundamentals), CELF-preschool και Derbyshire Language Scheme. Η αξιολόγηση πραγματοποιείται στην ελληνική γλώσσα.

Αποτελέσματα

Ακολουθεί πίνακας με τα ποσοστά επιτυχίας ανά ομάδα παιδιών. Τα 32 έργα στα οποία υποβλήθηκαν τα παιδιά, έχουν ομαδοποιηθεί σε 8 ομάδες ερωτημάτων σύμφωνα με τη γραμματική κατηγορία που εξετάζουν.

Δοκιμασία	Μονόγλωσσα	Δίγλωσσα	Παιδιά με Α.Γ.Δ.
Πληθυντικός ουσιαστικών	98,33%	85%	66,67%
Γενική κτητική ουσιαστικών	70%	60%	20%
Κτητικές αντωνυμίες	86,67%	73,33%	26,67%
Προσωπικές αντωνυμίες	96,67%	80%	43,33%
Γ' πρόσωπο ρήματος	100%	100%	100%
Χρήση αόριστου	100%	100%	83,33%
Χρήση μέλλοντα	100%	100%	50%
Χρήση προθέσεων «από» και «σε» σε συνδυασμό με τοπικά επιρρήματα.	88,75%	71,25%	33,75%

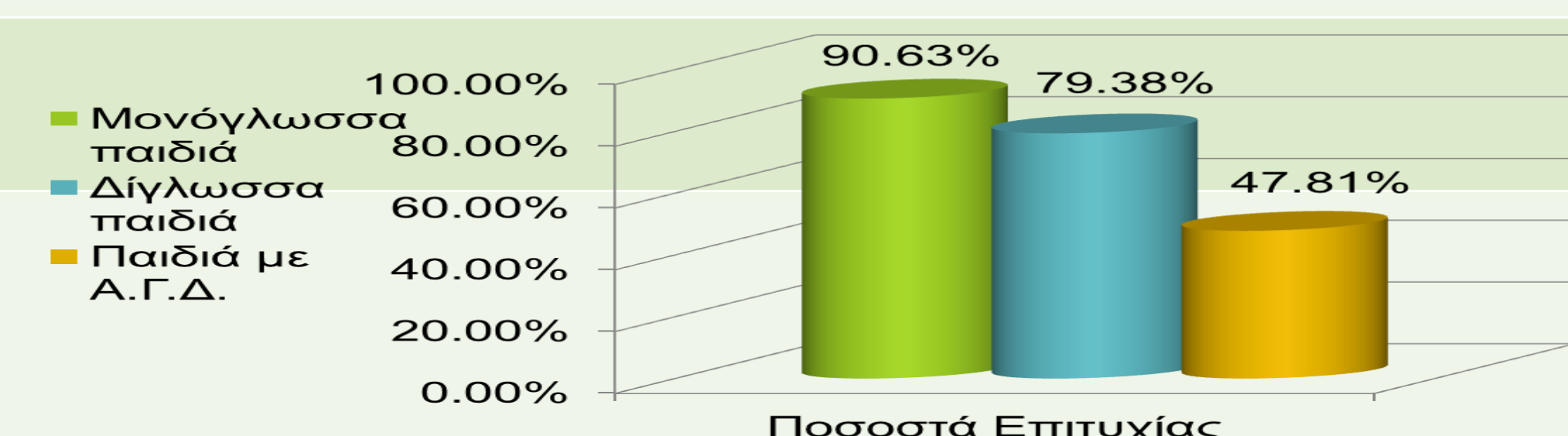
Συζήτηση

Γίνεται φανερό πως τα ταυτόχρονα δίγλωσσα παιδιά που αξιολογήθηκαν εμφανίζουν τα δικά τους ιδιαίτερα χαρακτηριστικά στη χρήση των γραμματικών μορφών της γλώσσας, καθώς απέχουν τόσο από εκείνα των μονόγλωσσων όσο –πολύ περισσότερο– και από εκείνα των παιδιών με Α.Γ.Δ. Παρόμοια είναι η άποψη που εκφράζουν οι Vender, Guasti, Garraffa και Sorace (2014) σε έρευνα τους, καθώς υποστηρίζουν πως τα δίγλωσσα παιδιά στην προσχολική ηλικία, παρ' ότι κάνουν αρκετά λάθη, αυτά διαφέρουν τόσο ποσοτικά, όσο και ποιοτικά από εκείνα των παιδιών με Α. Γ. Δ. Σημειώνουν επίσης πως ενώ στα δίγλωσσα παιδιά η κατάκτηση των βασικών γραμματικών μορφών ακόμη εξελίσσεται, αλλά σε λίγο καιρό ολοκληρώνεται, τα παιδιά με Α. Γ. Δ. συνεχίζουν να εμφανίζουν παρόμοιες δυσκολίες και στην ηλικία των 7 ετών. Έρευνες στο τομέα της σημασιολογίας επίσης δείχνουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά στην γλωσσική ανάπτυξη των δίγλωσσων παιδιών (Τριάρχη – Hermann, 2000).

Πρέπει να σημειωθεί πως η παρούσα έρευνα αφορά σε ταυτόχρονα δίγλωσσα παιδιά. Είναι πολύ πιθανό η εικόνα να είναι αρκετά διαφορετική σε παιδιά με διαδοχική διγλωσσία. Σύμφωνα με την Daskalova (2003) οι σχετικά υψηλές επιδόσεις των ταυτόχρονα δίγλωσσων παιδιών δεν παρατηρούνται σε διαδοχικά δίγλωσσα παιδιά ή σε παιδιά μειονοτήτων π.χ. ρομά. Στην ίδια κατεύθυνση η Σταυρακάκη (2019) σημειώνει πως ενώ σε παιδιά με Α.Γ.Δ. που εκτίθενται ταυτόχρονα σε 2 γλώσσες, η διγλωσσία δεν δημιουργεί επιπλέον δυσκολίες, δεν μπορούμε να ισχυριστούμε το ίδιο για παιδιά με Α.Γ.Δ. που εκτίθενται διαδοχικά στη διγλωσσία.

Συμπεράσματα

- Τα γενικά ποσοστά ορθών απαντήσεων στα ερωτήματα – μονόγλωσσα 90,62%, δίγλωσσα 79,62% και Ε.Γ.Δ. 48,75%- δείχνουν πως τα ταυτόχρονα δίγλωσσα παιδιά έχουν ελαφρώς χαμηλότερες επιδόσεις από τα μονόγλωσσα και αρκετά πιο υψηλές από τα παιδιά με Α.Γ.Δ.
- Υπάρχουν περιοχές της μορφολογίας που και στις 3 ομάδες παιδιών εμφανίζουν πολύ καλές επιδόσεις όπως: κλίση ρήματος στο γ' πρόσωπο, χρήση αόριστου και μετατροπή στον πληθυντικό αριθμό ουσιαστικών με πιο συχνές καταλήξεις.
- Αντίστοιχα υπάρχουν περιοχές, που δυσκολεύουν ιδιαίτερα και τις 3 ομάδες παιδιών, όπως η χρήση του πληθυντικού αριθμού ουσιαστικών στην γενική πτώση (γενική κτητική), γεγονός που πιθανά δείχνει ότι αυτή η γραμματική μορφή δεν έχει ακόμη κατακτηθεί στην προσχολική ηλικία.
- Στα παιδιά με Α.Γ.Δ. τα ελλείμματα φαίνεται πως κατανέμονται σχεδόν σε όλες τις γραμματικές μορφές της γλώσσας. Οι μεγαλύτερες δυσκολίες παρουσιάζονται στη χρήση της γενικής πτώσης των ουσιαστικών στον πληθυντικό αριθμό, στις κτητικές και προσωπικές αντωνυμίες, στη χρήση των προθέσεων «με» και «σε», των τοπικών επιρρημάτων και στη χρήση του μέλλοντα.
- Στα ταυτόχρονα δίγλωσσα παιδιά παρατηρείται ασυμμετρία, δηλαδή μη ομοιόμορφη κατανομή των λαθών στις γραμματικές μορφές που εξετάστηκαν. Οι περιοχές που εντοπίστηκαν περισσότερο λάθη συγκριτικά με τα μονόγλωσσα παιδιά είναι: η χρήση του πληθυντικού αριθμού σε θηλυκά με κατάληξη – ού και ουδέτερα σε – ος, η αντικατάσταση από όλα σχεδόν τα παιδιά, της πρόθεσης «σε» από την πρόθεση «από» και οι δυνατοί τύποι των κτητικών αντωνυμιών. Γίνεται φανερό πως στα δίγλωσσα παιδιά οι παραπάνω μορφές δεν έχουν ακόμα κατακτηθεί πλήρως αντίθετα από τα μονόγλωσσα παιδιά της ίδιας ηλικίας.
- Τέλος, συγκρίνοντας τις επιδόσεις των δίγλωσσων παιδιών και εκείνων με Α.Γ.Δ. μπορούμε να συμπεράνουμε πως ενώ στα παιδιά με Α.Γ.Δ. υπάρχουν δυσκολίες στο μεγαλύτερο μέρος των γραμματικών μορφών, στα δίγλωσσα παιδιά οι δυσκολίες περιορίζονται στις περισσότερο σύνθετες και απαιτητικές γραμματικές μορφές.

Βιβλιογραφία

1. Daskalova F. (2003) *Psycholinguistics*. Sofia: Daniela Ubenova.
2. Σταυρακάκη Σ. (2019) *Νευροαναπτυξιακές διαταραχές. Η περίπτωση της Αναπτυξιακής Γλωσσικής Διαταραχής*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.
3. Τριάρχη – Hermann B. (2000). *Η διγλωσσία στην παιδική ηλικία. Μια ψυχολογολογική προσέγγιση*. Αθήνα: GUTENBERG.
4. Vender Maria, Maria Teresa Guasti, Maria Garraffa, Antonella Sorace. 2014. Bilingualism and Specific Language Impairment: Similarities and Differences. In *Inquiries into Linguistic Theory and Language Acquisition*. Papers Offered to Adriana Belletti, a cura di Carla Contemori e Lena del Pozzo. Siena: CISCL. Press, Online publication, 217-228.